

І. В. Чорноморденко

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ І ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

*«Багато на світі корисних і потрібних мистецтв
але немає нічого прекраснішого, ніж філософія,
за всієї її практичної марності»*

Аристотель.

Зважаючи на уже існуючі, наявні ознаки та зразки, реформування освітнього процесу в Україні, дискусії щодо її вдосконалення все одно не вщухають. З одного боку не дають спокою і прагнуть збереження бодай частки «ідеального» минулого, а з іншого впровадження ще чогось нового, не врахованого.

У процесі дослідження проблеми методологічних, теоретичних засад і принципів сучасної освіти провідними філософами України (В. Г. Кремінь, В. П. Андрущенко, Н. М. Островерхова, І. Д. Бех, С. У. Гончаренко, В. С. Лутай т. ін.) з'ясовано, що існує ціла *система* найбільш поширених наукових підходів у соціально-педагогічних дослідженнях та практиці – *системний, діалектичний, синергетичний, компетентнісний, інформаційний* тощо. Враховуючи той факт, що матеріали цього дослідження присвячені 90-й річниці з дня народження професора А. І. Уймова, який своєю працею «Логіка і методологія системних досліджень» вніс неоціненний вклад, в якості підвалин, майбутнього розвитку наукового пізнання.

Очевидно, що для повноти формування будь-якого дослідження, зокрема і методології освіти, необхідно спиратися на досвід не такого вже і далекого минулого. Схвальним є те, що Н. М. Островерхова розробляючи теоретичні засади технологій управління загальноосвітнім навчальним закладом, пропонує необхідну для їх впровадження в життя розгалужену структуру і визначає як базовий системний підхід, даючи йому наступне означення: «Системний підхід як методологічна основа розвитку пізнання оточуючої дійсності передбачає розгляд об'єкта, явища, процесу як цілісної динамічної складної системи» [1, с. 4]. При цьому вона посилається (все ж згадуючи Берталанфі) на А. І. Уймова і його вище названу працю, вважаючи її основоположною. Справді, маємо віддати належне Авеніру Івановичу в тому як він формулював означення поняття «система», розкривав його як «множину об'єктів, на яких реалізується заздалегідь визначене відношення з фіксованими якостями», і, по-друге, як «множину суб'єктів, котрі володіють заздалегідь визначеними якостями з фіксованими між ними відношеннями» [2, с. 21]. Таким чином, ми не лише згадуємо А. І. Уймова, але і віддаємо йому належну шану і подяку за фундаментальні розробки в методології наукових досліджень. На сьогодні, досягнуто чималих результатів щодо осмислення процесу наукового пізнання якому притаманні такі категорії як «динамічність», «міждисциплінарність», «відкритість», «нелінійність» тощо.

Враховуючи обмеженість обсягу нашої публікації, маємо намір ґрунтовно зупинитися ще на одному структурному елементі сучасної освіти – *компетентнісному* підходу який є на сьогодні найбільш запитаним і поширеним, тобто таким, на якого покладають великі надії щодо вдосконалення не лише процесу пізнання. Провідні вчені-філософи вважають компетентнісний підхід найбільш активною соціально-педагогічною системою. Н. М. Островерхова, яку ми уже згадували, визначає певну структуру компетентнісного підходу, котрий є досить поширений у освітній практиці. Зокрема, майбутні бакалаври чи магістри мають володіти наступними компетентностями, а саме:

- ціннісно-сміслова компетенція якою має оволодіти молодий спеціаліст це мати чітко сформований світогляд, який у подальшому визначатиме напрямок, зміст, сенс життя, діяльності і мислення;

- загальнокультурна компетенція передбачає обізнаність особистості в національній та світовій культурі і є головною передумовою входження кожної людини в загальнокультурний світовий контекст;

- пізнавальна компетенція має множинну компетенцій особистості у сфері самостійної пізнавальної діяльності, тобто «вчитися знати», формувати мету, планувати і разом з тим давати оцінку, точніше самооцінку власній навчально-пізнавальній діяльності;

- інформаційна компетенція сприяє формуванню самодостатньої особистості яка здатна самостійно добирати, компонувати та логічно вибудовувати інформацію (використовуючи доступні технічні засоби та інформаційні технології) для самостійного прийняття рішень «вчитися бути»;

- соціально-трудова компетенція вчитися (маючи знання і досвід) знаходити своє місце у громаді та соціально-трудовій сфері – «вчитися робити»;

- комунікативна компетенція – володіння іншими мовами, способами взаємодії із суб'єктами, вмінням комунікувати – «вчитися співіснувати»;

- компетенція особистісного самовдосконалення спрямована на оволодіння способами фізичного, духовного, інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції і самопідтримки.

Варто зазначити, що нові засади освіти майбутнього були сформульовані наприкінці ХХ сторіччя Міжнародною комісією з питань освіти в ХХІ сторіччі, яка була створена за ініціативою ЮНЕСКО і очолювана Жаком Делором (відомим французьким економістом, публіцистом і політиком) назвала і обґрунтувала, як базові, чотири основні засади освіти майбутнього: «Вчитися знати, вчитися робити, вчитися бути, вчитися співіснувати». [3, с.6]. Приємно процитувати доктора філософських наук, професора, академіка НАН і НАПН, президента НАПН України В.Г. Кременя котрий теж заперечує старі принципи освіти (ЗУН), він зазначає у своїй статті «Постулати філософсько-освітньої діяльності», що «предметом діяльності всіх суб'єктів освітньої діяльності – вчителів, учнів, батьків, керівників і всіх тих, хто так чи інакше включається в її простір, є не тріада – знання, уміння і навички, а культурні потреби і творчі здібності». [4, с.5]. Потребує деякого уточнення чим же все-таки різняться названі принципи освіти. Відмінності є, і ось у чому. Ще починаючи входження в соціум через систему соціальних інститутів (ясельки, дитсадок, початкова школа) і продовжуючи підійматись вище (неповна середня, середня, середня-спеціальна і вища школи) не здатні, як ми вже говорили, навчити людину чомусь раз і назавжди, тобто до кінця її життя... На нашу думку, незаперечним є те, що формування особистості неможливе без освіти, без безперервної потреби в освіті – саме формування і розвиток потреби в освіті, в безперервній освіті і є «ахілесова п'ята» нашої освіти зокрема.

Література:

1. National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine / National Academy of Educational Sciences of Ukraine; [editorial board: V. G. Kremen (head), V. I. Lugovyuy (deputy head), A. M. Gurzhii (deputy head), and O. Ya. Savchenko (deputy head)], edited by V. G. Kremen. – Kyiv: Pedahohichna dumka, 2017. — 336 p.

2. Уймов А. І. Логика и методология системных исследований. – К.:Высш.шк.,1977. – 255 с.

3. Делор Ж. Освіта для майбуття. Ж-л “Кур’єр ЮНЕСКО”, червень 1996, стор.6.

4. Кремень В. Г. Постулати філософсько-освітньої діяльності, К., ж-л Рідна школа, №1-2 (січень-лютий), 2013р., с.5.